

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و

نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه

متعلق به دانشگاه رازی است.

پردیس کشاورزی و منابع طبیعی

دانشکده علوم و مهندسی کشاورزی

گروه ترویج و آموزش کشاورزی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته‌ی مهندسی کشاورزی

گرایش توسعه روستایی

عنوان پایان نامه

ادراک روستاییان از مهاجرت روستا – شهری در شهرستان کرمانشاه (بخش

فیروز آباد)

استاد راهنما:

دکتر امیر حسین علی بیگی

نگارش:

محمدرضا همتی فر

اسفند ماه ۱۳۹۲

چکیده

این تحقیق توصیفی-همبستگی با هدف کلی بررسی ادراک روستاییان بخش فیروزآباد در استان کرمانشاه از مهاجرت انجام شده است. جامعه آماری پژوهش، سرپرستان خانوار بخش فیروزآباد بودند ($N = 5025$) که تعداد ۲۰۳ نفر از آن‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای انتخاب شده‌اند. روایی پرسشنامه از طریق پانل متخصصان مورد تأیید قرار گرفت و ضریب آلفای کرونباخ به منظور تعیین پایایی پرسشنامه $0/84$ محاسبه شد. بر اساس یافته‌های تحقیق، روستاییان بخش فیروزآباد، دسترسی به امکانات بیمارستانی و بهداشتی بهتر، مراکز آموزشی بهتر برای تحصیل فرزندان و افزایش دانش و اطلاعات را مهمترین مزیت مهاجرت به شهر می‌دانند. به نظر آن‌ها افزایش انحراف و خلاف در شهرها، آلودگی محیط زیست و افزایش مشاغل کاذب (مثل سیگار فروشی) نیز از مهم‌ترین معایب مهاجرت است. بر اساس یافته‌ها، چهار مورد از عوامل اصلی تأثیرگذار بر ادراک روستاییان از مهاجرت عبارتند از: میزان تعلق خاطر به روستا، میزان رضایت از خدمات و امکانات، سن و میزان زمین آبی. این چهار متغیر در مجموع ۵۸ درصد از تغییرات متغیر وابسته (ادراک از مهاجرت) را تبیین و پیش‌بینی کردند.

واژگان کلیدی: ادراک، مهاجرت، مزایای مهاجرت، معایب مهاجرت، رضایت از خدمات و امکانات روستا

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول	۱
طرح تحقیق	۱
۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- شرح و بیان مسأله	۳
۳-۱- اهداف	۵
۱-۳-۱- هدف کلی	۵
۲-۳-۱- اهداف اختصاصی	۵
۴-۱- اهمیت موضوع	۶
۵-۱- محدودیت‌های پژوهش	۷
۱-۵-۱- محدودیت عدم مشارکت روستاییان	۷
۲-۵-۱- محدودیت روش شناسی تحقیق	۷
۶-۱- تعریف واژگان	۸
فصل دوم	۱۸
مرور ادبیات	۹
۱-۲- مقدمه	۱۰
۲-۲- مفهوم مهاجرت	۱۲
۳-۲- علل و انگیزه‌های مهاجرت	۲۳

۲۵	۴-۲- پیامدهای مهاجرت
۱۶	۱-۴-۲- پیامدهای جمعیتی
۱۷	۲-۴-۲- پیامدهای اقتصادی
۱۷	۳-۴-۲- بازتابهای فضایی
۱۸	۴-۴-۲- پیامدهای اجتماعی- فرهنگی
۱۸	۵-۲- وضعیت مهاجرت در جهان
۲۱	۶-۲- وضعیت مهاجرت روستا- شهری در ایران
۲۲	۷-۲- نظریات مرتبط با مهاجرت
۳۲	۱-۷-۲- مکتب بوم شناسی (اکولوژیکی)
۲۵	۲-۷-۲- دیدگاه کارکردگرایی
۲۷	۳-۷-۲- نظریه شبکه
۲۸	۴-۷-۲- دیدگاه اجتماعی
۲۹	۵-۷-۲- دیدگاه وابستگی
۳۰	۶-۷-۲- دیدگاه سیاسی
۳۱	۷-۷-۲- دیدگاه سیستمی
۳۲	۸-۷-۲- دیدگاه رفتاری
۴۲	۹-۷-۲- نظریه آرتور لوییس
۳۳	۱۰-۷-۲- نظریه محرومیت نسبی
۳۴	۸-۲- مفهوم ادراک
۳۶	۹-۲- تفاوت نگرش و ادراک
۳۷	۱۰-۲- پیشینه پژوهش
۳۷	۱-۱۰-۲- مطالعات داخلی
۴۱	۲-۱۰-۲- مطالعات خارجی
۴۳	۱۱-۲- جمع بندی و ارائه چارچوب مفهومی پژوهش
۴۴	فصل سوم
۴۴	روش شناسی
۴۶	۱-۳- مقدمه
۴۶	۲-۳- نوع و روش تحقیق
۴۷	۳-۳- پرسشهای تحقیق
۴۷	۴-۳- متغیرهای تحقیق

۴۷	۳-۵- فرضیات تحقیق .....
۴۸	۳-۶- جامعه آماری تحقیق .....
۴۸	۳-۷- جمعیت نمونه و روش نمونه‌گیری .....
۴۹	۳-۸- ابزار گردآوری داده‌ها .....
۵۰	۳-۹- روایی پرسشنامه .....
۵۰	۳-۱۰- پایایی پرسشنامه .....
۵۱	۳-۱۱- پردازش و تحلیل داده‌ها .....
۵۲	فصل چهارم .....
۵۳	۴-۱- مقدمه .....
۶۵	۴-۲- ویژگی‌های فردی، اجتماعی و اقتصادی .....
۵۴	۴-۲-۱- سن و جنس پاسخگویان .....
۵۵	۴-۲-۲- سطح تحصیلات سرپرستان خانوار .....
۵۵	۴-۲-۳- سطح تحصیلات همسر .....
۵۶	۴-۲-۴- شغل پاسخگویان .....
۵۷	۴-۲-۵- درآمد ماهیانه .....
۶۹	۴-۲-۶- وضعیت مسکن .....
۵۸	۴-۲-۷- وضعیت در محل .....
۵۸	۴-۲-۸- مدت اقامت در محل فعلی .....
۵۹	۴-۲-۹- میزان زمین آبی .....
۵۹	۴-۲-۱۰- میزان زمین دیم: .....
۶۱	۴-۲-۱۱- تعداد دام .....
۶۰	۴-۲-۱۲- تمایل به مهاجرت در آینده .....
۶۰	۴-۲-۱۳- میزان رضایت از خدمات و امکانات روستا .....
۶۱	۴-۲-۱۴- میزان استفاده از منابع و کانال‌های ارتباطی در کشاورزی .....
۶۲	۴-۲-۱۵- میزان تعلق خاطر به روستا .....
۶۴	۴-۲-۱۶- ادراک روستائیان از مزایای مهاجرت روستا- شهری .....
۶۵	۴-۲-۱۷- ادراک روستائیان از معایب مهاجرت روستا- شهری .....
۸۲	۴-۳- تحلیل‌های استنباطی .....
۶۷	۴-۳-۱- سن و ادراک از مهاجرت .....
۷۷	۴-۳-۲- جنسیت و ادراک از مهاجرت .....

۶۸	۳-۳-۴- سطح تحصیلات و ادراک از مهاجرت.....
۸۴	۴-۳-۴- وضعیت مسکن و ادراک از مهاجرت.....
۶۹	۵-۳-۴- شغل و ادراک از مهاجرت.....
۸۶	۶-۳-۴- درآمد و ادراک از مهاجرت.....
۷۰	۷-۳-۴- مدت اقامت در روستا و ادراک از مهاجرت.....
۷۱	۸-۳-۴- وضعیت در محل (بومی و غیر بومی) و ادراک از مهاجرت.....
۷۱	۹-۳-۴- تعداد اعضای خانواده و ادراک از مهاجرت.....
۸۸	۱۰-۳-۴- میزان زمین آبی، دیم و ادراک از مهاجرت.....
۷۲	۱۱-۳-۴- میزان تعلق خاطر به روستا و ادراک از مهاجرت.....
۷۳	۱۲-۳-۴- میزان رضایت از خدمات و امکانات روستا و ادراک از مهاجرت.....
۷۳	۱۳-۳-۴- میزان استفاده از منابع و کانال‌های ارتباطی و ادراک از مهاجرت.....
۷۴	۴-۴- تحلیل رگرسیون چندگانه .....
۷۶	فصل پنجم .....
۷۷	۱-۵- مقدمه .....
۷۸	۲-۵- بحث و نتیجه‌گیری .....
۸۲	۳-۵- پیشنهادها .....
۸۴	فهرست منابع.....

جداول

۱۹	جدول ۱-۲- درصد مهاجران خارجی نسبت به سطوح توسعه‌یافتگی.....
۲۰	جدول ۲-۲- تعداد مهاجران خارجی به عنوان درصدی از جمعیت در مناطق مختلف دنیا.....
۴۹	جدول ۱-۳- اجزای مختلف پرسشنامه.....
۵۰	جدول ۲-۳- میزان ضریب آلفای کرونباخ بخش‌های مختلف پرسشنامه.....
۵۴	جدول ۱-۴- سن پاسخگویان.....
۵۵	جدول ۲-۴- جنس پاسخگویان.....
۵۵	جدول ۳-۴- سطح تحصیلات.....

- جدول ۴-۴- سطح تحصیلات همسر..... ۶۷
- جدول ۴-۵- شغل..... ۶۸
- جدول ۴-۶- درآمد ماهیانه..... ۵۷
- جدول ۴-۷- وضعیت مسکن..... ۵۷
- جدول ۴-۸- وضعیت در محل..... ۷۰
- جدول ۴-۹- مدت اقامت..... ۵۸
- جدول ۴-۱۰- طبقه‌بندی میزان زمین آبی..... ۵۹
- جدول ۴-۱۱- طبقه‌بندی میزان زمین دیم..... ۷۲
- جدول ۴-۱۲- تعداد دام (گوسفند و بز)..... ۶۰
- جدول ۴-۱۳- تمایل به مهاجرت..... ۶۰
- جدول ۴-۱۴- میزان رضایت از امکانات و خدمات روستا..... ۶۱
- جدول ۴-۱۵- میزان استفاده از منابع و کانال‌های ارتباطی در امور کشاورزی..... ۶۲
- جدول ۴-۱۶- میزان تعلق خاطر به روستا..... ۶۳
- جدول ۴-۱۷- ادراک روستائیان از مزایای مهاجرت..... ۶۴
- جدول ۴-۱۸- ادراک روستائیان از معایب مهاجرت..... ۶۶
- جدول ۴-۱۹- ضریب همبستگی بین سن و ادراک از مهاجرت..... ۸۲
- جدول ۴-۲۰- آزمون تفاوت میانگین ادراک از مهاجرت روستائیان بر حسب جنسیت افراد نمونه..... ۶۸
- جدول ۴-۲۱- آزمون تفاوت میانگین ادراک از مهاجرت بر اساس سطح تحصیلات افراد نمونه..... ۶۸
- جدول ۴-۲۲- آزمون تفاوت میانگین ادراک از مهاجرت بر حسب وضعیت مسکن افراد نمونه..... ۶۹
- جدول ۴-۲۳- آزمون مقایسه میانگین ادراک از مهاجرت بر حسب شغل افراد نمونه..... ۷۰
- جدول ۴-۲۴- همبستگی بین درآمد و ادراک از مهاجرت..... ۷۰
- جدول ۴-۲۵- همبستگی بین مدت اقامت در محل فعلی و ادراک از مهاجرت..... ۷۱

- جدول ۴-۲۶- آزمون تفاوت میانگین ادراک از مهاجرت روستاییان بر حسب وضعیت در محل..... ۷۱
- جدول ۴-۲۷- همبستگی بین تعداد اعضای خانواده و ادراک از مهاجرت..... ۸۸
- جدول ۴-۲۸- همبستگی بین میزان زمین آبی، دیم و ادراک از مهاجرت..... ۷۲
- جدول ۴-۲۹- ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای اصلی تحقیق و ادراک از مهاجرت..... ۷۳
- جدول ۴-۳۰- تحلیل رگرسیون عوامل مؤثر بر ادراک از مهاجرت سرپرستان خانوار روستایی..... ۷۴

نمودارها

- نمودار ۲-۱- روند تغییر افزایشی تعداد مهاجرین بین‌المللی از ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۰..... ۱۹

شکل‌ها

- شکل ۲-۱- نقشه مرور ادبیات تحقیق..... ۱۱
- شکل ۲-۲- چارچوب مفهومی پژوهش..... ۴۴

فصل اول

طرح تحقیق

۱-۱- مقدمه

در شرایطی که قرن بیستم را پشت سر گذاشته و گام در هزاره سوم میلادی نهاده‌ایم، توسعه روستایی با مشکلات و مسایل متعددی مواجه است که باید برای حل آن‌ها راه‌حل‌های مناسب جستجو کرد. یکی از مشکلات و مسائلی که کشورهای در حال توسعه با آن مواجه هستند، مسأله مهاجرت‌های روستا-شهری است.

با توجه به این‌که جهان باید تا سال ۲۰۲۵ میلادی جمعیت ۸/۳ میلیارد نفری را تغذیه کند و از آن‌جایی که در کشورهای جهان سوم روستاها به عنوان محور تولید کشاورزی و پشتیبان‌های ای‌جی‌ا‌ی امنیت غذایی مطرح هستند؛ بنابراین برنامه‌ریزان روستایی کشورهای جهان سوم باید بتوانند تا اندازه‌ای از روند رو به رشد مهاجرت‌های روستایی و تخلیه روستاها به عنوان کانون‌های تولید و خود کفایی اقتصادی جلوگیری کنند.

جامعه روستایی به عنوان جامعه انسانی و تأمین‌کننده مواد غذایی کشور، طی دهه‌های اخیر با فراز و نشیب‌هایی در ارتباط با تحولات جمعیتی روبرو بوده است. به طوری که سهم جمعیت روستایی کشور از ۶۷/۶ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۳۸/۳ درصد در سال ۱۳۷۵ و بر اساس برآورد مرکز آمار ایران به ۳۵/۱ درصد در سال ۱۳۸۱ کاهش یافته است. به نظر می‌رسد این میزان کاهش شدید جمعیت روستاهای کشور به علت افزایش مهاجرت روستاییان و تبدیل روستاهای بزرگ به شهر می‌باشد.

صاحب نظران اجتماعی، با توجه به عواقب و آثاری که مهاجرت‌های روستایی در مناطق مبدأ (روستاها) و مقصد (شهرها) و کل کشور به جای می‌نهند، آن‌ها را موجب بسیاری از دشواری‌ها و تنگناهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌دانند و رشد بی‌رویه و کنترل‌نشده مهاجرت را مانع بزرگی در سر راه برنامه‌ریزی‌های کوتاه‌مدت یا بلندمدت می‌شمارند.

بنابراین پژوهش در جنبه‌های مختلف و متعدد این مسأله اجتماعی به ویژه کنکاش علمی در

خصوص ادراک روستاییان از مهاجرت روستا- شهری، امری مهم و حیاتی به نظر می‌رسد تا بتوان به این ترتیب میزان تمایل یا عدم تمایل ساکنین نقاط روستایی را در زمینه مهاجرت به شهر، مورد بررسی قرار داد و با واقعیت‌های سال‌های آینده از الان آشنا شد و برای مقابله با مشکلات پیش رو از امروز به برنامه‌ریزی‌های توسعه‌ای مبادرت نمود.

۱-۲- شرح و بیان مسأله

روستاها اهمیت خاصی در توسعه یک کشور دارند. روستاها بخش مولد و تأمین کننده مواد غذایی کشورها می‌باشند و تولید کننده مواد اولیه بسیاری از صنایع و صادر کننده نیروی انسانی بخش‌های تولیدی یک کشور محسوب می‌شوند. بنابراین اهمیت و نقش روستاها در توسعه و بقای هر کشوری به‌خصوص کشورهای در حال توسعه، انکارناپذیر است. به همین دلیل طی دهه‌های اخیر توجه خاصی به آن شده است و توسعه روستاها به یکی از مهم‌ترین دل‌مشغولی‌های بسیاری از برنامه‌ریزان و محققان تبدیل شده است (نظری، ۱۳۷۸). در این زمینه، یکی از چالش‌های روستاها در فرایند رسیدن به توسعه پایدار مسأله مهاجرت بی‌رویه روستاییان به شهرها می‌باشد. تداوم مهاجرت‌های بی‌رویه روستاییان کشور را می‌توان شاخصی در فقدان نگرش ناحیه‌ای در برنامه‌ریزی توسعه‌ای کشور تلقی نمود. اعمال سیاست‌های تمرکزگرایانه، از یک سو عامل تمرکز خدمات و تسهیلات مختلف در شهرها گردیده و از سوی دیگر محرومیت و فقر مناطق روستایی را به دنبال داشته است. تداوم این روند نابرابر، سبب شکاف و دوگانگی چشمگیر بین شهر و روستا شده و آن‌ها را به قطب‌های جاذب و دافع جمعیتی تبدیل نموده است (سجادی و همکاران، ۱۳۸۱).

شدت این چنین روستاگریزی و فرار از محرومیت را به روشنی از افزایش تعداد نقاط روستایی که از نرخ رشد منفی جمعیت برخوردار بوده‌اند، می‌توان استنباط نمود. افزایش تعداد استان‌های کشور که با نرخ رشد منفی جمعیت روستایی روبرو بوده‌اند از ۱۱ استان در سال ۱۳۷۵ به ۲۵ استان در سال ۱۳۸۵ مؤید این ادعا می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۸۵-۱۳۷۵).

مهاجرت و جابه‌جایی جمعیت هم اکنون به دلیل پیامدهای متفاوتی که در مناطق مبدأ و مقصد بر جای می‌گذارد از بسیاری جهات حائز اهمیت است، به طوری که فقدان پیش‌بینی مناسب جمعیت در هر منطقه به طور عمده منجر به شکست برنامه‌ریزی‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شده است.

در بیشتر مناطق روستایی، ناامنی غذایی و فقر مزمن ناشی از مهاجرت روستاییان به شهرها اجتناب‌ناپذیر است (مینی، ۲۰۰۰). عامل اصلی ایجاد کننده این بحران، خالی شدن بیش از حد مناطق روستایی از جوانان می‌باشد؛ بنابراین عده‌ای پیر و سالخورده که نیروی کار مناطق روستایی را تشکیل می‌دهند در روستا می‌مانند و این امر به عنوان مانعی در راستای توسعه روستایی شناخته می‌شود.

بر طبق یافته‌های برانون (۲۰۰۴)، افراد به سمت مناطق آباد جذب می‌شوند و از مناطق درحال زوال رانده می‌شوند. روستاییان معمولاً امیدوارند با مهاجرت منفعی را به دست آورند و کمتر فکر می‌کنند با مشکلاتی در این زمینه مواجه شوند و این به ادراک آنان از مهاجرت بستگی دارد. ادراک روستاییان نسبت به مهاجرت و تصویر ذهنی آنان از این پدیده، در تصمیم آنان به ماندن در روستا و زندگی و اشتغال در آن‌جا و یا مهاجرت آنان به شهرها و گیرافتادن در چرخه‌ی نامطلوب فقر بسیار مؤثر است. در مورد این که روستاییان واقعا مهاجرت را چگونه می‌بینند و چه ادراکی از آن دارند، تا به حال بررسی جامع و دقیقی صورت نگرفته است. روستاییان در اکثر موارد راه حل برون‌رفت از مسائل و مشکلات موجود در روستا را در وارد شدن به شهرها می‌بینند ولی ادراک آن‌ها می‌تواند با واقعیت، بسیار متفاوت باشد. غالباً افراد از امری واحد، برداشت‌های متفاوتی دارند (کلایانوسادوک، ۱۳۸۳).

ادراک نوعی فرایند آگاهی است که در نتیجه اطلاعات دریافت شده از دنیای واقعی (محیط طبیعی و انسانی) به وسیله دریافت‌کننده‌های ادراکی در ذهن فرد ضبط می‌شود. این ادراکات تحت تأثیر عوامل سیاسی، اجتماعی، سازمانی - نهادی و محیط انسان‌ساخت قرار دارند (شکویی، ۱۳۸۳).

انسان‌ها در محیط زندگی‌شان بیشتر ادراک ذهن‌گرایانه دارند تا عینی. به این ترتیب انسان‌ها در مورد محیط زندگی خود بیشتر بر اساس اعتقادات و نگرش‌های ذهنی خود عمل می‌کنند تا براساس اطلاعاتی که جنبه عینی دارند (بهفروز، ۱۳۷۵). با این توصیف می‌توان گفت که رفتار مردم به نوع ادراک، پنداشت یا برداشت آن‌ها (و نه واقعیت) بستگی دارد. بنابراین بررسی ادراک روستاییان در خصوص مهاجرت و مزایا و معایب آن، ضمن

شناسایی عوامل مؤثر بر مهاجرت روستا- شهری، می‌تواند برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران را در جهت پیشبرد اهداف کوتاه مدت و بلند مدت توسعه یاری نماید.

امروزه در کرمانشاه به عنوان یکی از کلان شهرهای ایران، سهم جمعیت شهری و روستایی برعکس شده است و نسبت قابل توجهی از جمعیت کرمانشاه را مهاجرین روستایی تشکیل می‌دهند. با توجه به اینکه با مهاجرت آنان، تولید نسل و جمعیت پویا در روستاها کاهش می‌یابد و از تولید محصول و اقتصاد روستایی کاسته می‌شود و همچنین از نظر اجتماعی و فرهنگی نیز روستاها دچار ایستایی می‌شوند، لذا بررسی ادراک روستاییان از مهاجرت مسأله‌ای حائز اهمیت جهت پژوهش محسوب می‌شود (روزنامه رسالت، شماره ۷۵۷۶، تاریخ ۱۳۹۱/۴/۸، صفحه ۱۷).

آمار و ارقام موجود، نشان‌دهنده این واقعیت است که بخش فیروزآباد بیشترین میزان مهاجرفرستی در استان کرمانشاه را دارد. برای مثال، از مجموع ۱۲۴ آبادی در شهر سرفیروزآباد (مرکز بخش فیروزآباد)، ۱۰۳ آبادی دارای سکنه و ۲۱ آبادی به علت مهاجرت بی‌رویه خالی از سکنه شده است (سالنامه آماری استان کرمانشاه، ۱۳۸۵). در این مطالعه سعی می‌شود ادراک روستاییان بخش فیروزآباد در خصوص مهاجرت از روستا به شهر بررسی شود تا به این وسیله بتوان ادراک موجود را با واقعیات عینی مقایسه نمود و سپس با هدف کاهش مهاجرت‌های روستا- شهری، نسبت به اصلاح ادراک مردم روستایی از پدیده مورد نظر اقدام نمود و در برنامه‌ریزی‌های کوتاه مدت و بلندمدت توسعه‌ای از آن استفاده کرد.

۱-۳- اهداف

۱-۳-۱- هدف کلی:

هدف کلی این پژوهش بررسی ادراک روستاییان بخش فیروزآباد شهرستان کرمانشاه از مفهوم و مزایا و معایب مهاجرت روستا- شهری است. با رسیدن به این هدف می‌توان میزان تمایل ساکنین نقاط روستایی در زمینه مهاجرت به شهر را حدس زد و با واقعیت سال‌های آینده از الان آشنا شد.

۱-۳-۲- اهداف اختصاصی:

- ۱- بررسی ادراک روستاییان از مزایای مهاجرت روستا- شهری.
- ۲- بررسی ادراک روستاییان از معایب مهاجرت روستا- شهری.
- ۳- بررسی معناداری اختلاف ادراک روستاییان با وضعیت‌های اقتصادی و اجتماعی مختلف، از مهاجرت روستا- شهری.

۱-۴- اهمیت موضوع

مزایا و معایب مهاجرت که مردم ادراک می‌کنند، یا مبتنی بر ذهنیاتشان و یا مبتنی بر واقعیت‌های عینی و تجربی است که در محیط زندگی آن‌ها حاکم است. در هر حال ادراکات و تصورات مردمی که در یک مکان زندگی می‌کنند بایستی شناسایی، طبقه‌بندی و تحلیل شوند. ادراکاتی که ذهنی هستند و بدون این‌که مبنای واقعی داشته باشند به اذهان مردم راه می‌یابند، را باید شناسایی کرد تا از طریق آموزش، کوشش شود تأثیر آن‌ها بر زندگی و آینده مردم کاهش یابد و یا از بین برود. ادراکاتی که مبنای عینی و واقعی دارند بایستی مورد احترام واقع شوند و مسئولان در مسیر عملیاتی کردن و پاسخ‌دادن به آن‌ها قرار گیرند.

با توجه به هدف کلی و اهداف اختصاصی در این مطالعه، با بررسی و شناسایی ادراک روستاییان از مزایا و معایب اقتصادی، اجتماعی و کشاورزی مهاجرت روستا- شهری، ضمن شناسایی عوامل جاذبه شهری (که روستاییان را به سمت خود جذب می‌نماید)، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران را با چالش‌ها و تنگناهای موجود در جامعه روستایی که بایستی در اهداف کوتاه مدت و بلندمدت برنامه‌ریزی‌های توسعه روستایی مورد توجه بیشتری واقع شوند، آشنا می‌کند.

به طور خلاصه با توجه به این‌که به بعد روانشناسی موضوع مهاجرت در تحقیقات اجتماعی توجه چندانی نشده است، اهمیت تحقیق حاضر در بررسی مفهوم مهاجرت روستا- شهری، ابعاد، زمینه‌ها و به‌ویژه مزایا و معایب موجود بر اساس ادراکات ذهنی روستاییان شهرستان کرمانشاه می‌باشد. بنابراین، مهاجرت هم از بعد مهاجرفرستی و هم از بعد مهاجرپذیری، شاخصی جهت پی‌بردن به توسعه‌یافتگی و نیافتگی نقاط روستایی است. از این رو

بررسی ادراک از مهاجرت و پیامدهای ملازم آن از دیدگاه روستاییان، می‌تواند به ارائه راهکارهای مؤثری در توسعه روستایی و حتی شهری استان کرمانشاه بیانجامد.

۱-۵- محدودیت‌های پژوهش

در روند شکل‌گیری هر پژوهشی، پژوهشگر با مشکلات و محدودیت‌هایی مواجه می‌شود که بسیاری از آن‌ها از کنترل محقق خارج می‌باشد. این تحقیق نیز مثنی نبوده و دارای محدودیت‌هایی می‌باشد که در زیر به مهمترین آن‌ها اشاره می‌شود.

۱-۵-۱- محدودیت عدم مشارکت روستاییان

عدم رغبت پاسخگویان (سرپرست خانوار) برای پاسخ دادن به سؤالات به این دلیل که:

۱- افراد متعددی جهت انجام مطالعات خود و به منظور استفاده از اطلاعات و تجربیات اهالی روستا به آن‌ها مراجعه کرده و در قبال استفاده از اطلاعات و تجربه آن‌ها، وعده‌های بسیار داده بودند که هیچ کدام از آن‌ها تحقق نیافته بود.

۲- عدم علاقه سرپرستان خانوار به ویژه زنان روستایی برای پاسخگویی به سوالاتی که به وضعیت مالی- اقتصادی و ویژگی‌های فردی آن‌ها مربوط می‌شد.

- محدودیت پراکندگی جامعه آماری: پراکندگی زیاد جامعه آماری امکان دسترسی به پاسخگویان را بسیار دشوار می‌نمود.

۱-۵-۲- محدودیت روش‌شناسی تحقیق:

روش تحقیق در این پژوهش از نوع روش کمی می‌باشد. در مرحله جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه ساختارمند و به منظور تجزیه و تحلیل و ارائه نتایج، از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری استفاده شد. یکی از مهمترین محدودیت‌ها، به خصوص در مرحله گردآوری داده‌ها، عدم آشنایی کامل محقق با فرهنگ، زبان و منطقه مورد بررسی بود. این مسأله باعث شد مرحله جمع‌آوری داده‌ها با وقت و هزینه بیشتری انجام شود.

۱-۶- تعریف واژگان

- مهاجرت: مهاجرت عبارت است از تحرک جغرافیای یا مکانی که بین دو واحد جغرافیایی (روستا و شهر) صورت می‌گیرد. این تحرک جغرافیایی تغییر اقامت از مبدأ به محل مقصد یا محل ورود است (زنجانی، ۱۳۸۰).
- مهاجرت روستا- شهری: تغییر محل اقامت دائمی از روستا به شهر را مهاجرت روستا- شهری می‌گویند.
- ادراک: ادراک یا فاهمه، عبارت است از فرآیند پیچیده آگاهی یافتن از اطلاعات حسی و فهم آنها (کاپلانوسادوک، ۱۳۸۲).
- مزایای مهاجرت: منافع و دست‌آوردهایی که روستاییان با تغییر محل اقامت از روستا به شهر به دست می‌آورند.
- معایب مهاجرت: روستاییان با تغییر دائمی محل اقامت خود از روستا به شهر فرصت‌هایی را از دست داده و با ضررهایی مواجه می‌شوند که به آن معایب مهاجرت می‌گویند.

فصل دوم

مرور ادبیات

۲-۱- مقدمه

در این فصل سعی بر آن است که مبانی نظری تحقیق به صورتی جامع و رسا شرح داده شود. درگام نخست مفهوم مهاجرت و انواع آن، علل، انگیزه‌ها و پیامدهای مهاجرت، هم‌چنین وضعیت مهاجرت روستا- شهری در ایران و جهان، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

پس از آن، دیدگاه‌ها و نظریات مهاجرت در قالب مکتب بوم‌شناسی (اکولوژیکی)، دیدگاه کارکردگرایی، نظریه شبکه، دیدگاه اجتماعی، دیدگاه وابستگی، دیدگاه سیاسی، دیدگاه سیستمی، دیدگاه رفتاری، نظریه آرتور لویس و نظریه محرومیت نسبی، مورد بررسی قرار می‌گیرد. سپس در خصوص مفهوم ادراک و مراحل شکل‌گیری آن، تفاوت نگرش و ادراک بحث می‌شود.

در پایان تحقیقات و مطالعات انجام گرفته در ایران و جهان در زمینه مفهوم مهاجرت، جمع‌بندی و چارچوب مفهومی این پژوهش ارائه می‌شود.

